

Korišćenje silaže u ishrani ovaca

Docent dr Nenad Đorđević,
Poljoprivredni fakultet, Beograd-Zemun
<http://www.suooks.org/glaspastira3.html>

Osnovne karakteristike našeg ovčarstva su nepovoljan rasni sastav u kome još uvek dominira pramenka, i ekstenzivni uslovi držanja, sa nedovoljnom i nekvalitetnom ishranom, a posebno u zimskim mesecima. Naime, najveći broj ovaca se gaji u brdsko-planinskim uslovima koji su manje ili više nepogodni za intenzivniju proizvodnju stočne hrane, pa je samim tim i njihova ishrana kvalitativno i kvantitativno neadekvatna. Posebno je problematična zimska ishrana ovaca, jer period prekida vegetacije u navedenim predelima traje 6 i više meseci. U tom vremenu životinje se hrane konzervisanim hranivima, a to su na prvom mestu seno osrednjeg ili lošeg kvaliteta, kukuruzovina, pa čak slama ili lisnik. Istovremeno, to je i period bremenitosti i jagnjenja ovaca, što zahteva bolju i raznovrsniju hranu. Kako toga često nema, dolazi do brojnih problema kao što su: smanjenje plodnosti, komplikacije pri jagnjenju, smanjene vitalnosti i porasta jagnjadi, niska proizvodnja mleka, mesa i vune itd.

Pored poboljšanja genetske strukture naših stada, važna mera koja se mora preduzimati u cilju unapređenja ovčarstva jeste i popravljavanje ishrane. U tom pogledu najznačajnije promene koje se mogu realno preduzeti jesu veće korišćenje koncentrata, ali i uvođenje silaže u zimsku ishranu. Sve to treba biti praćeno i boljim cenama, da bi proizvođači bili zainteresovani za unapređenje ove proizvodnje.

Za ovce je karakteristično da su životinje pašnjaka, te je njihova ishrana u toku vegetacije bazirana na korišćenju zelene hrane napasanjem. U tom pogledu postoje brojna rešenja kojima se mogu znatno poboljšati efekti ishrane, kao što su: popravljavanje botaničkog sastava prirodnih pašnjaka i zasnivanje veštačkih, sprovođenje odgovarajućih agrotehničkih mera za određene reone, pregonska organizacija ispaše i dr. Međutim, zimska ishrana ovaca je najčešće problematična jer se u navedenim reonima i u ekstenzivnom gazdovanju mogu proizvesti ograničene količine konzervisane hrane, na prvom mestu travnog sena nezadovoljavajućeg kvaliteta. Pri spremanju sena malo se pažnje posvećuje izboru optimalne faze košenja u cilju postizanja što boljeg hranljivog sastava. Takođe, botanički sastav prirodnih pašnjaka je često nezadovoljavajući, sa nedovoljnim prisustvom kvalitetnih vrsta trava i leguminoza. Zbog navedenih razloga obrok ovaca se dopunjuje kukuruzovinom, ukoliko je ima, pa i slamom, a u nekim slučajevima i lisnikom. U takvim slučajevima o nekoj intenzivnijoj proizvodnji u ovčarstvu ne može biti ni govora. Uvođenje silaže u zimsku ishranu ovaca stoga bi predstavljalo značajan napredak, jer je silaža po kvalitetu i hranljivoj vrednosti najbliža zamena zelenoj hrani.

Za ishranu ovaca silaža se može spremati od različitog biljnog materijala, slično kao i za goveda. I u ovom slučaju najprihvatljivija za proizvođače jeste silaža kukuruza, jer je postupak njenog spremanja najjednostavniji. Brdski predeli, istina, nisu pogodni za gajenje kukuruza zbog kraćeg vegetacionog perioda. Međutim, u ovom slučaju cilj i nije potpuno sazrevanje kukuruza radi dobijanja zrna kao glavnog proizvoda, već se njegovo ubiranje može obaviti znatno ranije, u fazi voštane zrelosti. Tome pogoduje i postojanje brojnih sorti sa znatno kraćim vegetacionim periodom, koje su selekcionisane

upravo za takve uslove. U ovom slučaju ne mogu se očekivati visoki prinosi zelene mase, ali se dobro zna da se radi o reonima u kojima postoje veća ograničenja u sprovođenju potrebnih agrotehničkih mera nego što je to slučaj sa ravničarskim zemljištem. Pored izbora optimalne faze za siliranje, važna mera je i dobro sitnjenje biljaka, u cilju što boljeg sabijanja, ali i ograničavanja mogućnosti biranja kvalitetnijih i ukusnijih delova. Samim tim će i rastur, odnosno nepojedeni ostaci biti manji. Za siliranje cele biljke kukuruza najprihvatljiviji su horizontalni silo-objekti. Pošto se siliranje obavlja u krajevima koji se odlikuju niskim zimskim temperaturama, treba predvideti i mogućnost da se pri nailasku izuzetno hladnih dana obavi dodatno utopljanje silaže korišćenjem bala slame ili snopova kukuruzovine. Time bi se izbegla ili smanjila mogućnost smrzavanja silaže.

Pored korišćenja cele biljke kukuruza za siliranje, u obzir dolaze i druga žita, kao i silaže trava, leguminoza i travno-leguminoznih smeša. Brdsko-planinski tereni pružaju najviše mogućnosti za gajenje trava i leguminoza, a hrana za zimu ne treba se konzervisati samo sušenjem, već i siliranjem. Silaže leguminoza mogu biti odličan izvor proteina upravo u mesecima intenzivnog razvoja ploda i jagnjenja ovaca, kao i u periodu dojenja. Pri siliranju trava i leguminoza preporučuje se prethodno provenjavanje pokošenog materijala, jer će silaža teže izmrzavati. U ovakve silaže se pri spremanju mogu uključiti manje količine prekrupe žita (10 - 20 %), pri čemu se bitno povećava energetska vrednost. U nižim, brdskim reonima gde se za proizvodnju stočne hrane koriste i oranice, silaže se mogu spremati od ozimih ili jarih krmnih smeša koje sadrže leguminoze (grašak i grahoricu) i strna žita (raž, ječam, ovas ili pšenicu). Takođe, u obzir dolaze i silaže od sirovih repinih rezanaca, glava i lišća šećerne repe pa i različitih sporednih proizvoda povrtarstva. Zbog visokog sadržaja vlage u silaže od nabrojanih sporednih proizvoda treba uključiti i neko suvlje hranivo.

Međutim, pri spremanju i korišćenju ovakvih silaža mora se voditi računa o dva bitna momenta. Kao prvo, silaža se kod nas koristi za ovce u zimskim mesecima, kada su bremenite, te treba da bude što boljeg kvaliteta. To znači da pri siliranju moraju biti ispunjeni svi neophodni uslovi za kvalitetnu fermentaciju, zatim, sabijanje obaviti što bolje uz dobro pokrivanje, odnosno zatvaranje siloobjekta, ne dozvoliti da silirani materijal bude zagađen zemljom zbog buternog vrenja, itd. Drugi važan momentat je da se silaže spremljene od različitog biljnog materijala bitno razlikuju po hemijskom sastavu, odnosno količini proteina i energije. Iz tog razloga neophodno je znati kako i koliko pojedine vrste silaža koristiti u ishrani ovaca, i kako korigovati obroke u kojima je uključena određena vrsta silaže.

Nakon oplodnje, u toku 3,5-4 meseca, ovce nemaju neke povećane potrebe u ishrani. Ishrana u ovom periodu može da se zasniva na kvalitetnoj paši ili senu. Međutim, u brdsko planinskim reonima zbog oštrije zime veći deo bremenitosti protiče na obrocima od konzervisane hrane. U tom pogledu, najvažnije mesto uglavnom zauzima kvalitetno seno trava, mada bi bilo dobro da bar trećina dnevne norme sena bude od lucerke. Seno treba da je pripremljeno od biljaka košenih u optimalnoj fazi razvića, i sušeno u povoljnim vremenskim uslovima. Pored sena, u ishrani bremenitih ovaca koristi se i kvalitetna silaža, mada ima pogrešnih mišljenja da ona nije dobra hrana za bremenite životinje. Za ovce u ovom periodu koristi se obično 1,5-2 kg sena i 2-3 kg kvalitetne silaže ili korenasto-krtolastih plodova. Ukoliko se raspolože veoma kvalitetnim senom, njegova količina može da se smanji na svega 0,5 kg dnevno, a da se kvalitetna kukuruzna silaža poveća na 4-5 kg dnevno. Potpuno isključivanje sena iz obroka i ishrana isključivo silažom se, ipak, ne preporučuje. Uz kukuruznu sulažu ovcama treba davati i oko 10 g stočne krede dnevno, da bi se neutralisala kiselost i sprečila pojava acidoze. Za bremenite ovce ne sme se koristiti pokvarena, plesniva i smrznuta silaža, jer u protivnom može doći

do poremećaja u varenju, naduna, pobačaja, itd. Smrznutu silažu treba najpre uneti u staju ili neku prostoriju gde će se raskraviti, pa je tek onda dati ovcama. Da bi se sprečilo smrzavanje silaže potrebno je da se deo silosa odakle se silaža izuzima zaštiti balama slame ili snopovima kukuruzovine.

Letnja ishrana ovaca se zasniva na korišćenju kvalitetne paše i sena. Potreba za pojačanom ishranom se javlja na oko 6 nedelja pred jagnjenje, odnosno, u periodu intenzivnog razvoja ploda. To se postiže tako što se uz uobičajeni obrok dodaje još i 200-400 g kukuruzne ili neke druge prekrupe, uz njeno postepeno uvođenje do postizanja potrebne količine. Ukoliko se u ovom periodu u ishrani ovaca koristi kukuruzna silaža, zbog pokrivanja potreba u proteinima poželjno je da se u koncentratnom delu obroka nađe i suncokretova sačma. Međutim, ako se koriste kvalitetne travno-leguminozne ili leguminozne silaže, koncentrat može da predstavlja samo prekrupa nekog žita. Silaža se, takođe, efikasno koristi i u tovu izlučenih ovaca. Pošto tovnice nemaju posebne potrebe u proteinima, za njih se preporučuje kvalitetna kukuruzna silaža, u količini od oko 5 kg dnevno. Uz silažu se daje i neko suvo kabasto hranivo (seno, slama), i manje količine koncentrata.

U vreme pred jagnjenje ovcama treba dati samo kvalitetno seno, i to smanjenu količinu. *Nakon jagnjenja* ovcama treba dati topli napoj od mekinja, a u sledećih 2-3 dana samo seno. Tek posle tog vremena u ishranu treba uvoditi koncentrat, pa 7-10 dana po jagnjenju obrok ovaca treba da se sastoji iz 1-2 kg sena, najbolje leguminoznog, 1,5-3 kg sočnih hraniva (silaže ili korenasto-krtolastih plodova), kao i dovoljnih količina koncentrata. Za ovce u dobroj telesnoj kondiciji u periodu dojenja potrebno je 200-250 grama koncentrata, za ovce slabije kondicije ili za one sa blizancima 350-400 g, a za ovce loše kondicije i 500 g koncentrata. Posle 1,5 meseca od jagnjenja količina koncentrata se postepeno smanjuje, tako da se sa 2,5-3 meseca od jagnjenja koncentrat isključuje iz obroka. Za jagnjad, silaža počinje da se koristi u drugom mesecu. Najpre su to male količine, u drugom i trećem mesecu oko 200-300 g, da bi u četvrtom jagnjad dobijala i do 800 g silaže.